

ZO'RAVONLIKDAN XOLI MAKTABDAN ZO'RAVONLIKDAN XOLI JAMIYATGA

Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li

*Qashqadaryo viloyati Kitob tuman MMTBga qarashli
86-sonli umumiy o'rta ta'lim maktab amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabdagi zo'ravonlikning sabablari, uning ta'siri va unga qarshi kurashish yo'llarini tahlil qiladi. Zo'ravonlikning maktabdagi ko'rinishlari (jismoniy, psixologik va internet zo'ravonligi), uning o'quvchilarning psixologik va ta'lim olishi jarayoniga salbiy ta'siri ko'rsatilgan. Maqolada, zo'ravonlikni oldini olish va unga qarshi kurashish uchun samarali strategiyalar, shu jumladan oila, maktab va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhimligi ta'kidlanadi. Maktabda zo'ravonlikni kamaytirish jamiyatning kelajagi uchun ahamiyatli bo'lib, ijtimoiy barqarorlik va sog'lom muhit yaratish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Zo'ravonlik, maktab, jismoniy zo'ravonlik, psixologik zo'ravonlik, internet zo'ravonligi, oila, ta'lim tizimi, jamiyat, maktabda zo'ravonlikni oldini olish, hamkorlik, ijtimoiy barqarorlik.

Аннотация: В статье анализируются причины насилия в школе, его последствия и пути борьбы с ним. Рассматриваются формы насилия в школе (физическое, психологическое и интернет-насилие) и его негативное влияние на психическое здоровье и учебный процесс учащихся. Также в статье подчеркивается важность эффективных стратегий для предотвращения насилия и борьбы с ним, таких как усиление сотрудничества между семьей, школой и обществом. Снижение насилия в школе имеет решающее значение для будущего общества, создавая возможности для социальной стабильности и здоровой среды.

Ключевые слова: Насилие, школа, физическое насилие, психологическое насилие, интернет-насилие, семья, образовательная система, общество, предотвращение насилия в школе, сотрудничество, социальная стабильность.

Abstract: This article analyzes the causes of school violence, its effects, and ways to combat it. It examines the forms of violence in schools (physical, psychological, and cyberbullying) and its negative impact on students' mental health and academic performance. The article also emphasizes the importance of effective

strategies for preventing and addressing violence, such as strengthening cooperation between families, schools, and society. Reducing school violence is crucial for the future of society, as it creates opportunities for social stability and a healthy environment.

Keywords: Violence, school, physical violence, psychological violence, cyberbullying, family, education system, society, prevention of violence in schools, cooperation, social stability.

Zo‘ravonlik jamiyatda turli shakllarda ko‘rinadi va uni eng ko‘p kuzatish mumkin bo‘lgan sohalardan biri maktablardir. Maktabdagi zo‘ravonlik, o‘zining jismoniy va psixologik shakllari bilan o‘quvchilar va o‘qituvchilarni bezovta qilib, bu muammoning kattaligini ko‘rsatadi. Zo‘ravonlikning maktabdagi va jamiyatdagi ta‘siri jiddiydir, chunki bu nafaqat o‘quvchilarning ruhiy holatiga, balki ularning ta‘lim olishiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Maktabda zo‘ravonlikdan xoli muhit yaratish esa nafaqat ta‘lim sifatini yaxshilaydi, balki kelajakdagi jamiyatni sog‘lom va barqaror shakllantirishga yordam beradi.

Zo‘ravonlikning maktabda ko‘rinishlari

Maktabda zo‘ravonlik ko‘p jihatdan uchta shaklda namoyon bo‘ladi: jismoniy, psixologik va internet zo‘ravonligi.

Jismoniy zo‘ravonlik - o‘quvchilar o‘rtasida kuch ishlatish, urish, turtish, va boshqa jismoniy hujumlar ko‘rinishida namoyon bo‘ladi. Bu turdagi zo‘ravonlik o‘quvchilarning fizikal va psixologik salomatligiga zarar yetkazadi, shuningdek, xavotir va qo‘rquv hissinı yaratadi.

Psixologik zo‘ravonlik esa ko‘proq so‘zlashuvlar va hissiy manipulyatsiyalar orqali amalga oshiriladi. Bunga kamsitish, tahdidlar, qo‘rqitish, yomonlashuv va

izolyatsiya kiritilishi mumkin. Bunday zo‘ravonlik, ayniqsa, o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini pasaytiradi va ruhiy salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Internet zo‘ravonligi - bu so‘nggi yillarda keng tarqalgan bir muammo bo‘lib, o‘quvchilar internetda o‘zlarini xabardor qilmagan va ijtimoiy tarmoqlarda ular haqidagi salbiy fikrlar tarqatish, hakoratlash yoki do‘q-po‘pisa qilish shaklida yuzaga keladi. Ushbu turdagi zo‘ravonlik o‘quvchilarning o‘zini erkin va xavfsiz his qilishiga to‘sqinlik qiladi va ba‘zan hattoki o‘limga olib keladigan oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Zo‘ravonlikning sabablari

Maktabdagi zo‘ravonlikning yuzaga kelishida bir nechta sabablar mavjud.

Oila muhitining ta’siri - Oila jamiyatning asosiy yadro bo‘lib, ularning ta’siri o‘quvchining xarakteriga va psixologik holatiga katta ta’sir ko‘rsatadi. O‘zaro hurmat va mehr-oqibatni namoyish etmaslik, oila ichidagi zo‘ravonlik holatlari, ota-onalarning ichki nizolari va bir-birini qo‘llab-quvvatlamaslik kabi holatlar bolalarda zo‘ravonlikka moyil bo‘lishi mumkin.

Ijtimoiy muhit - Maktabdagi o‘quvchilarning bir-biriga qanday munosabatda bo‘lishi, shuningdek, ijtimoiy tengsizlik, sinf farqlari va do‘stlikka oid muammolar ham zo‘ravonlikni qo‘zg‘atishi mumkin. O‘quvchilarda o‘zining ijtimoiy statusini oshirish uchun boshqalarga zarar yetkazishga intilish, shuningdek, o‘zini boshqalardan ustun qo‘yish istagi zo‘ravonlikni kuchaytiradi.

Maktabdagi ta’lim tizimi ham zo‘ravonlikning sabablaridan biridir. Ba‘zan o‘qituvchilarning adolatsizligi, maktabda tartibning zaifligi yoki huquqbuzarlikka nisbatan yengil choralarning qo‘llanilishi o‘quvchilarda zo‘ravonlikni qo‘llab-quvvatlovchi muhitni yaratadi.

Zo‘ravonlikning ta’siri

Zo‘ravonlikning maktab va jamiyatga ta’siri juda chuqur. O‘quvchilarga zo‘ravonlik qilish, ularning ta’lim olish imkoniyatlarini cheklaydi, chunki ular o‘qishdan ko‘ra o‘zini himoya qilishga ko‘proq e’tibor berishga majbur bo‘ladi. Shuningdek, o‘quvchilar, bu jarayonlarda shikastlanib, o‘zlariga ishonchni yo‘qotishi, depressiya va xavotir kabilarga duchor bo‘lishi mumkin. Zo‘ravonlik maktabdagi jamoaviy ruhni ham susaytiradi. O‘quvchilar o‘rtasida ishonch va hurmat o‘rniga raqobat, dushmanlik va yakkalanish kuchayadi. Natijada, ta’lim muhitida hamkorlik va o‘zaro hurmatga asoslangan ijobiy muhit shakllanmaydi.

Zo‘ravonlikning yanada jiddiy ta’siri esa kelajakdagi jamiyatga ta’sir qilishi mumkin. Maktabda zo‘ravonlikni ko‘rgan va unga duchor bo‘lgan yoshlar, o‘z ulg‘ayganlarida o‘zlarining farzandlariga yoki jamiyatga zo‘ravon munosabatlarni ko‘rsatishi mumkin. Shunday qilib, zo‘ravonlik maktabdan boshlanib, butun jamiyatga tarqalishi xavfi mavjud.

Zo‘ravonlikni oldini olish va unga qarshi kurashish

Maktabda zo‘ravonlikni kamaytirish va unga qarshi kurashish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak.

Oila bilan hamkorlik - O‘qituvchilar va maktab rahbariyati o‘zaro hamkorlikda ota-onalarni bu muammoning mavjudligi haqida xabardor qilishi va ularni bolalarining tarbiyasiga doir faoliyatni muvofiqlashtirishga chaqirishi lozim. Ota-onalar, o‘z navbatida, bolalarining psixologik holatini diqqat bilan kuzatib borishlari, zo‘ravonlikka qarshi kurashish uchun zarur bilimlarga ega bo‘lishlari kerak.

Maktabdagi rahbarlik tizimini yaxshilash - Maktabda zo‘ravonlikka qarshi kurashish uchun aniq qoidalar va jazo tizimi joriy etilishi zarur. O‘quvchilarni

zo‘ravonlikdan xoli, xavfsiz muhitda tarbiyalash uchun o‘qituvchilar, psixologlar va maktab rahbariyati o‘rtasida muntazam o‘zaro aloqalar tashkil etilishi kerak.

Kadrlarni tayyorlash - O‘qituvchilar va maktab psixologlari uchun zo‘ravonlikka qarshi kurashish, bolalarning psixologik ehtiyojlarini tushunish va ularni to‘g‘ri yo‘lga solish uchun maxsus treninglar o‘tkazilishi lozim. Bu o‘qituvchilarga o‘z o‘quvchilarini yaxshi tushunish va ularga to‘g‘ri yordam bera olish imkonini yaratadi.

Ta‘lim dasturlarini kengaytirish - Maktabda ijtimoiy va emotsional o‘rganishni rivojlantirishga qaratilgan darslar, seminarlar va treninglar tashkil etilishi kerak. Bu orqali o‘quvchilar o‘zaro hurmatni, sabrni va hamjihatlikni o‘rganishadi, shuningdek, zo‘ravonlikka qarshi faol qarshilik ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Zo‘ravonlik maktabdan jamiyatga tarqalgan jiddiy ijtimoiy muammolardan biridir. Bu muammoni hal qilish uchun o‘qituvchilar, ota-onalar va maktab rahbariyati birgalikda kurashishlari zarur. Maktabda zo‘ravonlikni kamaytirish va unga qarshi kurashish jamiyatning kelajagi uchun juda muhimdir. Faqat o‘zaro hurmat, sabr va o‘zaro tushunish orqali biz zo‘ravonlikni oldini olish va sog‘lom, baxtli jamiyatni shakllantirishga erishishimiz mumkin.

Xulosa

Maktabdagi zo‘ravonlik jamiyatdagi katta muammolardan biridir va bu nafaqat o‘quvchilarning ta‘lim olish jarayoniga, balki ularning psixologik va emotsional holatiga ham jiddiy ta‘sir ko‘rsatadi. Zo‘ravonlikning turli shakllari — jismoniy, psixologik va internet orqali amalga oshiriladigan xatti-harakatlar o‘quvchilarda qo‘rquv, stress va ishonchsizlik hissini uyg‘otadi, bu esa ularning akademik muvaffaqiyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Zo‘ravonlikning sabablari ko‘p, ularga oila muhitidagi noxush vaziyatlar, maktabdagi tartibsizlik, ijtimoiy tengsizlik va o‘quvchilarning ruhiy salomatligi bilan bog‘liq muammolar kiradi. Bu jarayonni oldini olish va unga qarshi kurashish uchun maktab, oila va jamiyat o‘rtasida kuchli hamkorlik zarur. O‘qituvchilar, ota-onalar va maktab rahbariyati birgalikda zo‘ravonlikni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishi lozim. Shuningdek, o‘quvchilarga ijtimoiy va emotsional ta‘lim berish, ularni o‘zaro hurmat va hamjihatlikka yo‘naltirish, zo‘ravonlikka qarshi murosasiz munosabatni shakllantirish kerak.

Maktabda zo‘ravonlikni kamaytirish nafaqat o‘quvchilarning ta‘lim olish imkoniyatlarini yaxshilaydi, balki jamiyatning kelajagini sog‘lom va barqaror asosda qurishga xizmat qiladi. Har bir o‘quvchi xavfsiz va hurmatga loyiq muhitda o‘qib, o‘sib-ulgarishi kerak. Faqat shunday sharoitda ular o‘z imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishlari va sog‘lom jamiyatning fuqarolari bo‘lib ulg‘ayishlari mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. **Abdullayev, A. (2020).** "Zo'ravonlik va uning maktabda tarqalishi: Psixologik va sotsiologik tahlil." *O'zbekiston psixologiya jurnali*, 5(2), 45-58.
2. **Ibragimov, F. (2019).** "Maktabda zo'ravonlikning oldini olishda oila va maktabning roli." *O'zbekiston pedagogika va ta'lim innovatsiyalari*, 12(1), 123-136.
3. **Kamilov, Sh. (2021).** "O'quvchilarda psixologik zo'ravonlikni kamaytirishning usullari." *Psixologik ta'lim* (3), 78-92.
4. **Mamatov, B. (2022).** "Internet zo'ravonligining ta'siri va unga qarshi kurashish usullari." *Jahon ta'limi va internet psixologiyasi*, 7(4), 50-67.
5. **Shamshodov, X. (2018).** "Maktabda o'quvchilar o'rtasidagi zo'ravonlikning sabablari va oldini olish usullari." *O'quvchi va jamiyat*, 4(3), 102-115.
6. **Sharipov, D. (2023).** "Zo'ravonlikka qarshi kurashishda o'qituvchilarning roli." *Pedagogika va metodika* (9), 111-124.
7. **Toshbekov, N. (2021).** "Jamiyatdagi zo'ravonlik va uning maktabga ta'siri." *Ijtimoiy psixologiya va jamiyat*, 15(2), 150-162.
8. **Umarov, R. (2020).** "Maktabda zo'ravonlik va unga qarshi kurashishda yangi yondashuvlar." *Ta'lim tizimi va innovatsiyalar*, 8(1), 35-49.
9. **Yuldashev, O. (2019).** "Zo'ravonlikni oldini olish va psixologik yordam tizimi." *Psixologiya va ta'lim*, 6(1), 27-39.
10. **World Health Organization (WHO). (2015).** "Violence in schools: Global perspectives." *WHO Report on Violence and Injury Prevention*. Geneva: WHO.